Een opvallende eilander herfst

Vlieland, de Lutine en de mislukte invasie van Russen en Engelsen in 1799

Door Anne Doedens

In de nacht van 9 op 10 oktober 1799 waait een noord-noordwester-storm over het Waddengebied. In die nacht vecht het schip La Lutine om zijn bestaan. Gezagvoerder Lancelot Skynner worstelt in het IJzergat tussen Vlieland en Terschelling om zijn vastgelopen schip, een driemaster van ruim veertig meter, met de kop op de wind te houden. Tevergeefs, in de vroege ochtenduren vergaat het schip. 337 goudstaven en 176 zilverstaven, en vele tienduizenden gouden en zilveren munten verdwijnen in de golven en worden een prooi voor generaties duikers daarna. Van de 270 opvarenden redt een persoon het vege lijf. Onduidelijk is zijn identiteit: sommigen menen dat het de Londense notaris J. Schabracq was, anderen matroos John Rogers. De meeste slachtoffers worden begraven op Terschelling, maar drie officieren worden op Vlieland ter aarde besteld. Onder hen kapitein Skynner, die zijn laatste rustplaats vindt naast de Vlielander kerk. Daar kan men ook zijn grafsteen bezichtigen.
Nog in 2001 werden overigens 14 skeletten gevonden op het terrein van de camping Stortemelk..

Wat deed La Lutine daar in die nacht, bij de buitenbanken van het Vlie, op twee mijl van Vlieland en vier van Terschelling?
Waar was dit forse Engelse oorlogsschip met 38 kanons naar toe op weg geweest? Wat had Vlieland met deze ramp te maken? Het antwoord op deze vragen kan slechts gegeven worden tegen de achtergrond van de gebeurtenissen dat najaar in het Noorden van Nederland, en in het Waddengebied.

Frankrijk was in oorlog met Engeland dat jaar. Nederland was feitelijk in Franse handen. In augustus 1799 ging een Brits-Russisch leger bij Callantsoog en Huisduinen aan land: 32.000 man, op 150 schepen. Het oppercommando van de invasiemacht berustte bij de tweede zoon van de Engelse koning George III, de hertog van York. De Nederlanders in de invasiemacht stonden onder bevel van de erfprins Willem Frederik van Oranje, de latere koning Willem I. Zijn ondercommandant was de zogeheten 'dolle graaf' Willem Gustaaf Frederik Bentinck.
Het doel van de operatie was de patriotten en Fransen te verdrijven en de Nederlanden te bevrijden. De Bataafse vloot (met oranje-gezinde bemanningen) gaf zich zonder slag of stoot over in de Vlieter - een geul ten zuiden van Texel. De invasievloot ging voor anker op de rede van Texel.

Intussen kreeg men ook op de andere eilanden met deze invasie te maken . De Waddeneilanden waren immers van groot militair belang, hoewel niet altijd goed verdedigd. Bij de Engels-Russische invasie van 1799 werden ter verdediging tegen de invasiemacht extra soldaten voor de Bataafse Republiek (zoals ons land toen heette) vanuit Harlingen op Vlieland geposteerd. Dat verhinderde niet, dat de Engelse viceadmiraal Mitchell in oktober 1799 – de maand waarin La Lutine onderging - een aantal dagen op of bij het eiland Vlieland blijkt te bivakkeren, kennelijk met een kleine legermacht.
Het had er aanvankelijk, in september 1799, nog naar uitgezien, dat op Vlieland en Terschelling een echte, belangrijke Engels-Russisch bezettingsmacht geposteerd zou worden. Dat was in ieder geval de bedoeling van erfprins Willem Frederik. Men had de eilanden daarbij niet alleen voor de invasie nodig. Men wilde er ook krijgsgevangenen (Franse en Nederlandse) op onder te brengen.

Op 19 september verloor de Brits-Russische invasiemacht de slag bij Bergen (19 Sept.1799). Ten gevolge daarvan waren er bij Den Helder nog eens zo'n 1.000 Bataafse krijgsgevangenen en overlopers extra aangekomen. Die waren in Den Helder zelf niet te onder te brengen. Daarom werden ze groepsgewijs naar verschillende schepen op de redes van Den Helder en Texel gebracht. In dezelfde tijd zond de erfprins Willem Frederik aan Bentinck een order om, op verzoek van den hertog van York, de eilanden Vlieland en Terschelling zo snel mogelijk ieder met 250 man en 2 stukken geschut te bezetten. Deze kanonnen zouden, met de benodigde munitie, door de Engelsen worden geleverd. Bentinck kreeg ook opdracht om na te gaan, hoeveel gevangenen op de schepen waren gebracht.

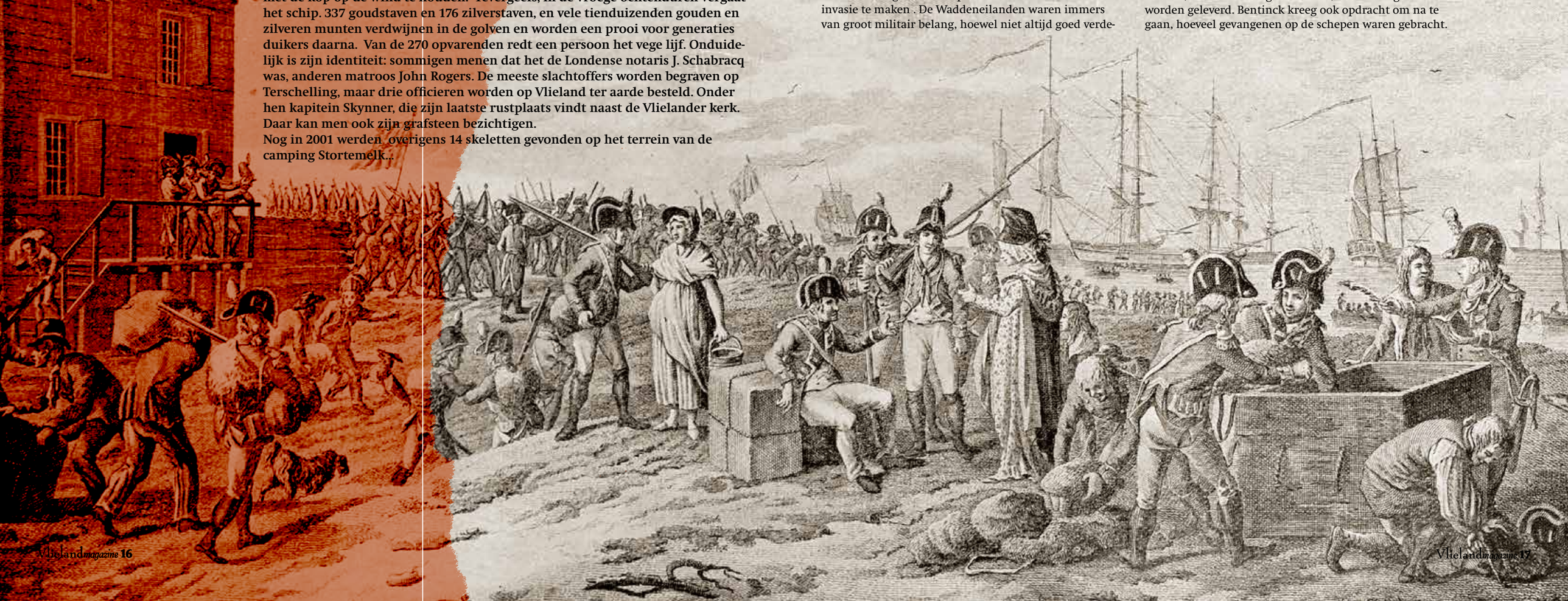

Eerste pogingen met helmduikers

Zit er wat tussen ...?

Hij moest daarbij nagaan, hoeveel daarvan bij het nieuw op te richten leger van de prins van Oranje konden worden ingelijfd.
De uitvoering van deze orders liet op zich wachten. Uiteindelijk werd op 23 september besloten een korps zeesoldaten te vormen. Zodra het mogelijk was, zouden deze mariniers naar Vlieland en Terschelling gaan. Het commando over dat korps werd opgedragen aan baron Von Gross, die ooit als officier van Zwitserse Garde in Den Haag de stadhouder had gediend. De baron lag echter dwars bij de uitvoering van het bevel, omdat hij meende dat hij zelf te belangrijk was om op Vlieland en Terschelling 'opgesloten' te worden. Hiermee ging Von Gross rechtstreeks in tegen de wensen van de erfprins en de hertog van York. Die vonden de bezetting van Vlieland en Terschelling uiterst belangrijk. Deze bezetting vonden zij broodnodig om de invasie van ons land te laten slagen. Von Gross bleef ook de volgende maand dwarsliggen. Op 4 oktober 1799 schreef hij aan de erfprins van Oranje, dat hij zijn korps mariniers voorlopig nog op Texel wilde laten. Pas als er voldoende soldaten op Texel waren, was hij genegen twee compagnieën naar Vlieland te sturen. De bronnen zwijgen, of deze mariniers inderdaad op Vlieland aankwamen. Het eiland zelf was intussen wel zo geïsoleerd geraakt, dat de voedselaanvoer in gevaar kwam. Op 9 oktober 1799 moest erfprins Willem Frederik de hulp van de hertog van York inroepen, om te voorkomen, dat de inwoners van Vlieland, die geen voedsel meer uit Friesland konden betrekken, van honger omkwamen. Het lijkt erop, dat tussen 4 en 9 oktober inmiddels wel Engelse militairen op het eiland arriveerden. In ieder geval was de Engelse admiraal Mitchell op 9 oktober op of bij Vlieland.

En op die dag, in dit oorlogsgebied, op de Wadden, komt La Lutine letterlijk en figuurlijk in beeld. Het schip had in dit najaar 1799 deel uitgemaakt van de Engelse zeemacht, die tijdens de invasie de toegangen tot de Zuiderzee bij de zeegaten van de Wadden beheerste. De Engelse invasietroepen hadden geld nodig. In de noodlottige nacht van 9 op 10 oktober was het fregat van Skynner niet alleen onderweg met goud en zilver voor Engelse kooplui in Hamburg en Hannover. Er is ook sprake van, dat La Lutine goud, zilver en munten voor de invasiemacht in Holland bij zich had.

Op zoek naar het goud boven het wrak. Af en toe komt er wat boven.

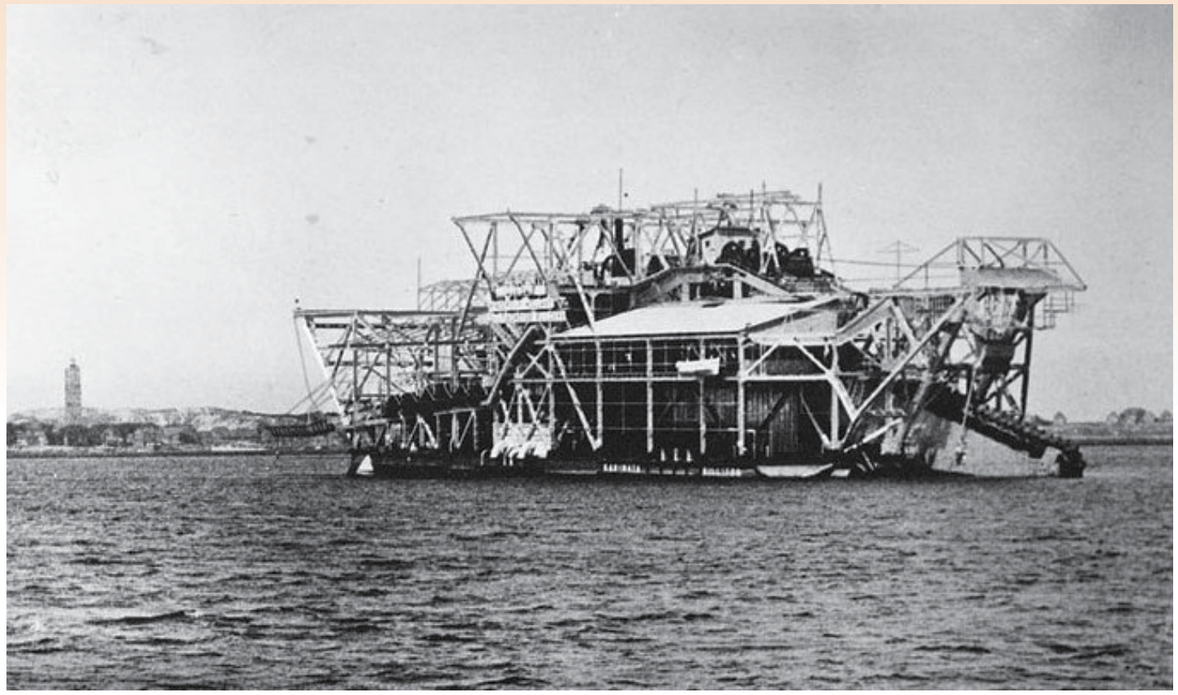

De tinbaggermolen Karimata, die in 1938 op zoek ging naar het goud van La Lutine en dat jaar een goudstaaf van 3,5 kilo wist op te halen...

De enige overlevende van dat schip (Schabracq of Rogers) lichtte, eenmaal op Vlieland aan wal gekomen zijn landgenoten op het eiland in over de waardevolle lading van La Lutine. Viceadmiraal Mitchell kreeg de opdracht om prompt te gaan kijken wat er nog te redden zou zijn uit het wrak. Lang kon Mitchell niet blijven, hoewel hij van de Fransen niet veel te duchten had: de Franse generaal Brune meende immers, dat de Engelsen op eilanden als Vlieland buiten zijn bereik waren. De Engels-Russische invasiemacht blies uiteindelijk op 18 oktober 1799 definitief de aftocht uit de Republiek. Ook van Vlieland verdwenen de Engelsen. Het eiland zou nog 14 jaar in Franse handen zijn.

Naschrift.
Op 8 april 2015 hield ik – bij afwezigheid van Jan Houter in Nepal – een lezing over dat andere jaar van een grote scheepsramp, 1666, voor de historische vereniging van Lekkerkerk. Daar waren ook mensen uit Krimpen aan de Lek. Die vertelden mij dat die plaats een bijzondere band had met Vlieland. Al was het alleen maar, omdat achter pand Rijsdijk 40 het Karimatagat ligt. Achter dit voormailige café was ooit de ligplaats van de Karimata, de tinbaggermolen, die in 1938 op zoek ging naar het goud van La Lutine en dat jaar een goudstaaf van 3,5 kilo wist op te halen...